

Slovenský národopis

4

40 - 1992

Na obálke:

1. strana: Gajdoš Gustáv Adamec (nar. 1909) z Malej Lehoty, okr. Žiar n. Hr. Typ trojhlasných gájd. Foto z festivalu v Strážnici 1986 Tibor Szabo
 4. strana: Štvorhlasné gajdy z okolia Nitry. Interpret a výrobca Anton Vranko z Bratislavy. Foto na festivalu v Strážnici 1986 T. Szabo
- K článku B. Garaja K niektorým problémom transkripcie ľudovej nástrojovej hudby.

Dear Reader,

Slovenský národopis (Slovak Ethnology) is a quarterly with a long tradition, edited in the Slovak language by the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences in Bratislava, Czechoslovakia. This review publishes papers from all spheres of Slovak folk culture, past and present, including minorities and Slovaks abroad. The journal's articles range from research on the folk culture of every region of Slovakia (folk architecture, arts and crafts, costumes and clothing, folktales, songs, customs, traditions, etc.) through information on activities of ethnological research centres and museums, archival materials, books reviews to theoretical and comparative analyses of topical issues. The most interesting studies are published in English, and all the articles in Slovak have extended English summaries.

As the only periodical specifically devoted to the comparative study of Slovak folk culture, Slovenský národopis deepens the understanding of folk cultures throughout the world.

By becoming a regular subscriber of Slovenský národopis you will help to support an authoritative review for everyone interested in Slovak folk culture.

Contact address: **Slovak Academic Press, Ltd.**

P.O. Box 57

Nám. Slobody 6

810 05 Bratislava, Czecho-Slovakia

HLAVNÝ REDAKTOR

Milan Leščák

VÝKONNÉ REDAKTORKY

Lubica Chorváthová

Zora Vanovičová

REDAKČNÁ RADA

Stanislav Brouček, Lubica Droppová, Božena Filová, Emília Horváthová, Václav Hrníčko, Josef Jančář, Milan Kiripolský, Soňa Kovačevičová, Eva Krekovičová, Martin Mešša, Ján Mjartan, Ján Podolák, Zora Rusnáková, Peter Salner, Miroslav Válka

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

Všetky štyri čísla 40. ročníka sponzorovala Slovenská hudobná únia - Spolok hudobného folklóru, folklórny súbor Lúčnica a Slovenská poľnohospodárska banka.

OBSAH

K štyridsiatemu výročiu založenia časopisu Slovenský národopis (Milan Leščák) 355

ŠTÚDIE

Profantová Zuzana: K príznakom kompozično-jazykovej, sémantickej a poetickej štruktúry folklórneho žánru 359

Samson Ivo: K fenomenológii náboženských pútí ... 371

Moravická Lucia: Hudobný folklór v džezze a populárnej hudbe 382

Leščák Milan: The Periodical "Slovak Ethnology" and its role in the Development of Slovak Ethnology (On the 40th Anniversary of its Establishment) 388

DISKUSIA

Rozhovor s profesorom Vilmosom Voigtom (Milan Leščák) 396

Gara Bernard: K niektorým problémom transkripcie ľudovej nástrojovej hry 399

Kovačevičová Soňa: Dozvuky jednostranného bádania vzťahu "slová a veci" v etnografii 422

Mušynka Mykola: Na margo odpovede prof. P. R. Magocsiho 427

MATERIÁLY

Srb Vladimír: Ukrajinské-rusínske obyvateľstvo v Československu 1970-1990 429

Stoličná Rastislava: Tradičné židovské sviatky a ich charakter v bratislavskom prostredí 454

Mešša Martin: Bardejovský zrubový dom 466

ROZHLADY - SPRÁVY - GLOSÝ

Za Václavom Frolcom (1934-1992) Ján Botík 477

10. Kongres ISFNR, Innsbruck 4.-11.7.1992 (Gabriela Kiliánová - Eva Krekovičová) 481

Fenomén nacionalizmu (Richard Neil Wallace) ... 483

38. Folklórny festival vo Východnej (Jadranka Horáková) 48

Konferencia o P. Paulínovi Bajanovi OFM v Skalici (Peter Michalovič) 48

Už pätnásť ročníkov Národopisných táborov Slovákov v Maďarsku za nami (Andrea Kadlecová) 48

RECENZIE - ANOTÁCIE

Gajdoš M. - Konečný S.: K politickému a sociálnoekonomickému postaveniu Rusínov-Ukrajincov na Slovensku v povojnových rokoch (Michal Kalavský) 48

Sadowski A.: Narody wielkie i małe. Białorusini w Polsce. (Tomáš Gronský) 49

Možný I.: Proč tak snadno?... Některé rodinné důvody sametové revoluce (Peter Salner) 49

Majtán M. a kol.: Historický slovník slovenského jazyka I-II (Ivona Benčíková) 49

Krupa A.: Poverový svet Slovákov v juhovýchodnom Maďarsku (Regina Tomeková) 49

Paličková-Pátková J.: Ľudová výroba na Slovensku (Juraj Zajonc) 49

Králik J. - Ordoš J.: Výčapky (Jaroslav Čukan) ... 49

OBSAH 40. ROČNÍKA

CONTENTS

STUDIES

Profantová Zuzana: Towards the Characteristics of the Composition-Language, Semantic and Poetic Structure of the Folklore Genre 359

Samson Ivo: Towards the Phenomenology of Religious Pilgrimages 371

Moravická Lucia: Musical Folklore in Jazz and Popular Music 382

Leščák Milan: The Periodical "Slovak Ethnology" and its Role in the Development of Slovak Ethno-

logy. (On the 40th Anniversary of its Establishment)
(in English)388

DISCUSSION

- n Interview with Professor Vilmos Voigt (Milan
Leščák)396
a raj Bernard: Towards Some of the Problems of
the Transcription in the Playing of Folk Instruments 399
ovačevičová Soňa: The After-Effects of based
Research into the Relationship "Wörter und Sachen"
in Ethnography422
ušynka Mykola: On margin of Professor P. R.
Magocsi's replay427

MATERIALS

- rb Vladimír: The Ukrainian-Rusyn Population in
Czechoslovakia in the Years 1970-1990429
toličná Rastislava: Traditional Jewish Celebra-
tions and their Characteristics in the Bratislava Area 454
ešša Martin: The Bardejov Log Houses466

HORIZONS-NEWS-GLOSSARY

- Memory of Václav Frolec 1934-1992 (Ján Botík) .477
he 10th Congress of the International Society for Folk
Narrative Research, Innsbruck 4.-11.7.1992 (Gabrie-
la Kiliánová - Eva Krekovičová)481
he Phenomenon of Nationalism (Richard Neil
Wallace)483
he 38th Annual Folklore Festival in Východná
(Jadranka Horáková)485
he Conference about Pater Paulinus Bajan OFM in
Skalica (Peter Michalovič)486
he 15th Anniversary of the Ethnographic Fieldschool
of Slovaks in Hungary (Andrea Kadlecová)487

BOOK REVIEWS - ANNOTATIONS

CONTENTS OF 40th VOLUME

INHALT

STUDIEN

- Profantová, Zuzana: Zu den Merkmalen der
kompositions-sprachlichen, semantischen und
poetischen Struktur der Folkloreattung359

- Samson, Ivo: Zur Phänomenologie der Religions-
wallfahrten371
Moravická, Lucia: Musikfolklore im Jazz und
Popmusik382

**Leščák, Milan: The Periodical "Slovak Ethnology"
and its role in the Development of Slovak Ethno-
logy (On the 40th Anniversary of its Establishment) .388**

DISKUSSION

- Ein Gespräch mit Professor Vilmos Voigt (Milan
Leščák)396
Gara j, Bernard: Zu manchen Problemen der Trans-
kription des volkstümlichen Instrumentalspieles ...399
Kovačevičová, Soňa: Nachklänge der einseitigen
Forschung der Beziehung "Worte und Sachen" in
der Ethnographie422
Mušynka Mykola: Ad Marginem zum Antwort von
Prof. P. R. Magocsi427

MATERIALIEN

- Srb, Vladimír: Die ukrainisch-ruthenische Population
in der Tschechoslowakei 1970-1990429
Stoličná, Rastislava: Traditionelle jüdische Feiertage
und ihr Charakter im Bratislava Millieu454
Mešša, Martin: Blockhaus aus Bardejov466

RUNDSCHAU - INFORMATIONEN - GLOSSEN

- Nachruf nach Václav Frolec (1934-1992) (Ján Botík) 477
10. Kongress ISFNR in Innsbruck 4.-11.7.1992 (Gabrie-
la Kiliánová - Eva Krekovičová)481
Phänomen des Nationalismus (Richard Neil Walla-
ce)483
38. Folklorefestival in Východná (Jadranka Horá-
ková)485
Konferenz über P.P. Bajan OFM in Skalica (Peter
Michalovič)486
Schon fünfzehn Jahrgänge der volkskundlichen Lager
der Slowaken in Ungarn fanden statt (Andrea
Kadlecová)487

BÜCHERBESPRECHUNGEN - ANNO- TATIONEN

INHALT DES 40. JAHRGANGES

K ŠTYRIDSIATEMU VÝROČIU ZALOŽENIA ČASOPISU SLOVENSKÝ NÁRODOPIS

Pred štyridsiatimi rokmi, pri vzniku Slovenskej akadémie vied (1953), bol založený prvý špecializovaný vedecký časopis pre etnologickú vedu. Jeho založenie a vydávanie malo v slovenských pomeroch neobyčajný význam.

Vznik Slovenskej akadémie vied na začiatku päťdesiatych rokov bol na jednej strane otvorením organizačných možností pre slovenskú etnologickú vedu, no na druhej strane sa definitívne zatvárali pre vedcov možnosti teoretického experimentovania a rozvíjania iných vedeckých smerov okrem stalinistickej interpretácie marxistickej metodológie. Tak sa nám predstavuje i prvé číslo časopisu Slovenský národopis, ktorého obsah už naznačuje, akým smerom sa neskôr bude odvíjať jeho obsahové zameranie i zameranie celej odbornej práce v slovenskej etnológii. Časopis je nepochybne jej dobre odrážajúcim zrkadlom a vystihuje rozporuplnosť, prehry i úspechy slovenskej etnologickej vedy, ktorá sa v uplynulých štyridsiatich rokoch pokúšala nepodľahnúť vulgárnemu a spolitizovanému tlaku marxistickoleninskej ideológie, jej rôznych interpretov a vykladačov a hľadala cesty k objektívnemu poznávaniu slovenskej ľudovej kultúry. Mnohé články či koncepciu celých čísel možno pochopiť len s poznaním politického a spoločenského kontextu v akom žili spoločenské vedy v rôznych priaznivejších i zlých obdobiach. Tie však neovplyvňovali len vedu, ale postihovali v rovnakej miere osudy ľudí, ich možnosť venovať sa vedeckej práci. Sú to veľmi zložité okolnosti, ktoré sa nedajú v takomto článku dostatočne objasniť. V každom prípade sa v tomto prvom období miešali úprimné snahy o presadenie marxizmu a o orientáciu na sovietskú vedu, cez rezignáciu a

prispôsobovanie sa novej politickej situácii až po určitú skrývanú nedôveru k politickým zmenám a tlakom.

Svedčí o tom i obsah prvého čísla Slovenského národopisu. V úvode je preklad stalinistického článku I. B. Astachova, ktorý zdrvujúco bojuje proti zvyškom Marrovej teórie o vzniku umenia, hoci na Slovensku, a najmä v etnológii nikto Marrovu teóriu nepresadzoval. Ostatné články k dejinám slovenskej etnologickej vedy, k zvykom, ľudovému odevu, zamestnaniu, k organizácii výskumu a k dokumentačnej práci naznačili, v čom bude Slovenský národopis pozitívnym prínosom pre rozvoj mladej slovenskej vedy.

Aj keď sa schéma členenia časopisu pomerne stabilne uchovávala, jednotlivé rubriky nie vždy presne spĺňali vopred stanovené kritériá. V časti Štúdie sa objavili i príspevky, ktoré svojím obsahom patrili medzi materiály a naopak, do Materiálov sa dostávali i teoretické príspevky. Rubrika Diskusie síce prinášala podnety do diskusie, no tie zostávali zväčša bez odozvy, a tak sa okrem marginálnych sporov vedecké diskusie na stránkach časopisu prlíš nerozvinuli. Ani kritická analýza domácej i zahraničnej knižnej a časopiseckej produkcie sa nerozvinula a zostala na úrovni oboznamovania s obsahom publikácií. Atmosféra päťdesiatych rokov prispela k tomu, že diskusie a spory o vedecké problémy zostávali takmer ilegálne na pôde interných seminárov jednotlivých inštitúcií alebo v kuloároch. Až v druhej polovici šesťdesiatych rokov sa časopis predsa len oživil.

Ak listujeme v jednotlivých ročníkoch zisťujeme, že redakcia sa snažila vyhnúť požadovaným čisto ideologickým článkom a pokiaľ sa takéto články

objavili, boli chápané ako stupeň príklonu k požiadavkám marxistickej metodológie alebo ako predpísaná daň celospoločenským pomerom. Z dnešného pohľadu nemožno dostatočne oddeliť snahu o úprimné zvládnutie a aplikáciu marxistickej metodológie od istého zahaľovania vedeckých výsledkov do predpísaných poučiek a citácií, ktoré zabezpečovali výsledky vedeckého výskumu pred podozrievaním z pozitivizmu či štrukturalizmu a ktoré prinášali potom i určité politické a osobné konzekvencie. Takých útokov proti buržoáznym vplyvom v spoločenských vedách bolo niekoľko. Časopis Slovenský národopis sa nestal ani umelou platformou organizovanej kritiky proti buržoáznym teóriám vo vede, ktorá sa organizovala od počiatku sedemdesiatych rokov. Znovu by bolo možné len potvrdiť, že základný prúd vedeckého prínosu časopisu Slovenský národopis sa počas celých štyridsiatich rokov opierať o seriózne vedeckovýskumné výsledky, ktoré buď vôbec neboli dotknuté politickým pohybom a dobovými deformáciami marxistickej metódy alebo si po jednoduchej korekcii poučiek a citácií uchovali pozitívne poznávacie jadro.

Snaha o orientáciu na sovietsku vedu bola evidentná. Okrem marxistických teoretických východísk, ktoré sa formovali už pred vznikom časopisu Slovenský národopis, napr. i na pôde Národopisného zborníka (IX. a X.), sa začala táto orientácia premietiť i do tematického zamerania jednotlivých publikovaných štúdií a článkov. Boli to príspevky o priebehu a dôsledkoch kolektívizácie poľnohospodárstva, o výskumoch robotníckej kultúry, o partizánskom folklóre a pod., čo v konečnom dôsledku neskôr prinieslo i podnety do novej orientácie na metodické zvládnutie súčasných procesov v premenách tradičnej ľudovej kultúry. Z celkového pohľadu však tieto pokusy a adaptácie sovietskych impulzov zostávajú v proklamatívnej rovine alebo sú z kvantitatívneho hľadiska na okraji obsahového zamerania časopisu.

Obsah časopisu za prvých dvadsaťpäť rokov (podľa hodnotenia V. Frolca uverejneného v čísle 1/1978) sa zameriaval na skúmanie archaických tradičných prejavov ľudovej kultúry, a to často na také, kde chýbali základné údaje, pretože systematický etnologický výskum v minulosti bol vzhľadom k historickým a politickým pomerom na Slovensku oproti okolitým krajinám v úplných profesionálnych počiatkoch.

Vzhľadom k roľníckemu a pastierskemu základu slovenskej ľudovej kultúry sa najväčšia pozornosť etnológov sústreďovala a svoj výskum orientovala takmer výhradne na dedinské prostredie. Aj keď sa to

teoreticky nezdôvodňovalo, predmet výskumu slovenskej etnografie a folkloristiky sa vlastne stotožňoval s výskumom dedinského prostredia. Od výskumu roľnícko-pastierskeho spôsobu života sa odvíjali i ďalšie výskumné oblasti duchovnej kultúry a celá oblasť ľudovej umeleckej tvorby. Popisy etnografického materiálu dostali postupne novú klasifikačno-analytickú kvalitu a prehlbovala sa zároveň snaha o osvetlenie ich historického vývinu. Čoraz viac sa potvrdzovalo, že územie Slovenska netvorí kultúrne homogénnu oblasť s jednotnými vývinovými tendenciami, ale že slovenská ľudová kultúra je vzhľadom k svojim geografickým a historickým podmienkam rôznorodá a regionálne a lokálne ohraničená. Kultúrne oblasti prekonalí rozdielne etapy vývinu a reprezentovali pomerne odlišné kultúrne modely.

Zásluhou koncepcie, ktorú presadil od založenia Národopisného ústavu SAV jej riaditeľ a prvý šéfredaktor časopisu Ján Mjartan, rovnako aj dlhoročná šéfredaktorka Božena Filová, sa orientácia na lokálne a regionálne tradície kombinovala s tematickým špecializovaným štúdiom jednotlivých oblastí života a kultúry s cieľom monografického spracovania tém na celom území Slovenska.

Konštatovali sme, že časopis Slovenský národopis sa vo svojom hlavnom smerovaní opieral o popisné metódy zaužívané v predchádzajúcich obdobiach. Nové trendy vo výskumoch sa postupne prejavovali najmä v teoretických článkoch J. Mjartana, A. Melicherčíka a B. Filovej, ktoré iniciovali najmä potrebu skúmania prejavov ľudovej kultúry dokumentujúcich viedajšie spoločenské premeny.

Už v prvom čísle sa objavuje článok o potrebe výskumu kolektívizovanej dediny, skúma sa novovznikajúca tvorba, najmä družstevnej piesne. Už od roku 1946 sa zdôrazňuje potreba výskumu rozprávania a piesní o Slovenskom národnom povstaní. Osobitná pozornosť sa venovala výskumu robotníckej triedy. Tieto nové impulzy, ktoré narušili predstavu o chápaní predmetu etnologického výskumu vymedzeného v podstate archaickými formami roľnícko-pastierskej kultúry a jej lokálnymi a regionálnymi variantmi, nastolujú otázku nového sformulovania metodického prístupu k aktuálnym spoločenským procesom v ich často protirečivej podobe. Ide najmä o metodiku terénneho výskumu. Samotná idea výskumu družstevnej dediny, ktorú načrtol J. Mjartan, sa v praxi dôsledne nerealizovala. Aj keď správy o terénnom výskume hovoria o jeho realizácii na strednom i východnom Slovensku, rozsiahlejšie výsledky v podobe článkov časopise až do sedemdesiatych rokov nestretáme. Azda najvý-

raznejšie výsledky dosiahla S. Burlasová pri výskume piesne s problematikou združstevňovania poľnohospodárstva. Podobné metodologické nejasnosti pretrvali i v práci na robotníckej kultúre.

Prírodným medzistupňom k tejto problematike sa stali štúdiá A. Prandu o význame dvojitého zamestnania (kovorolníctva) na Slovensku ako o type medzistupňa vzniku robotníctva v dedinskom roľnícko-pastierskom prostredí. Najväčším problémom skúmania premien ľudovej kultúry pôsobením industrializácie a kolektivizácie boli formy ich realizácie. Mali negatívne dôsledky najmä v prvej etape násilného združstevňovania slovenskej dediny v päťdesiatych a začiatkom šesťdesiatych rokov a v procesoch zrýchlenej industrializácie, ktorá mala za následok neobyčajne vysoký rast migrácie obyvateľstva do priemyselných centier a neúmerný rast miest. To všetko malo vplyv na zmeny v spôsobe života, hodnotových orientáciách, formách spoločenskej komunikácie, v absencii kultúrnych vzorov, inštitucionalizácii kultúrnych foriem a raste vzdelania v priebehu necelých dvoch desaťročí.

Až od konca šesťdesiatych rokov sa tieto otázky začínajú na stránkach časopisu Slovenský národopis nastoľovať a produktívne riešiť. Ukazuje sa zároveň, že nie je možné na vývin ľudovej kultúry (ako kultúry vykorisťovaných vrstiev) mechanicky uplatňovať poučky historického materializmu. Tieto názory možno otvorene i skryte vyčítať z viacerých článkov publikovaných v tomto období.

Tradiície českej i slovenskej vedy sa odrazili i v relatívne samostatnom vývine štúdiá ústnej slovesnosti, ktorej venovala pozornosť spočiatku najmä literárna veda. Štúdium hudobného folklóru zostalo koncepčne i inštitucionálne napojené do kontextu hudobnej vedy. Hoci sa štúdium folklóru postupne priblížilo etnologickým disciplinám, zostali v nej výrazne odlišné metodické východiská. Folkloristika sa na Slovensku chápala a chápe ako autonómna vedná disciplína situovaná medzi etnológiou a vedami o umení. Takto ju chápali i redaktori časopisu, ktorí jej dávali samostatný priestor, čo vidíme z celých blokov publikovaných príspevkov. Práve folkloristika sa od polovice šesťdesiatych rokov vyznačuje teoretickou priebornosťou a väčšou adaptačnou schopnosťou reagovať na nové podnety európskej vedy. Tu sa opatrne a nemeslo podrobujú kritike doterajšie nedostatky v nazeraní na výskum súčasných procesov. Hoci sa etnografi a folkloristi proklamatívne hlásili k marxizmu, od polovice šesťdesiatych rokov sa kritickejšie stavajú k jednostrannému chápaniu najmä problematiky súčasných procesov v ľudovej kultúre. Čoraz viac sa vo folkloristických

práciach ozývajú hlasy upozorňujúce na nevyužitie podnety z funkčného štrukturalizmu v odkaze z diela P. Bogatyriova a A. Melicherčika.

Za prelomový rok v postupnej demokratizácii názorov na vedecký výskum v slovenskej etnológii možno pokladať rok 1966, kde vystúpila na seminári Vplyv industrializácie na súčasnú ľudovú kultúru so svojím programom skupina vedcov, ktorí presadzovali namiesto výskumu nových, pod vplyvom budovania socializmu vznikajúcich prvkov v ľudovej kultúre návrat k dôstojnejšiemu uplatneniu zásad synchronického štúdiá proklamovaného v dvadsiatych a tridsiatych rokoch R. Jakobsonom a P. Bogatyriovom. Tu prišli i konkrétne podnety na uplatnenie nových metód terénneho výskumu (výskum latentných a manifestných repertoárov, uplatnenie sociometrických sond, poukaz na ekológiu folklóru, t. j. štúdium nositeľa v jeho prirodzenom kultúrnom a sociálnom kontexte). K takto chápanému programu sa pridal i A. Melicherčík a ďalší vedeckí pracovníci. Seminár otvoril i nový pohľad na historicky orientovaný výskum materiálnej a duchovnej kultúry postupným rozpracovaním periodizácie vývinu tradičnej ľudovej kultúry na Slovensku a problematiky etnografických oblastí.

Dnes môžeme konštatovať, že išlo o ono priznivé obdobie šesťdesiatych rokov v celej československej kultúre, ktoré pomohlo nadobudnúť pomerne rýchlo nové poznatky a zbaviť sa strnulého chápania marxizmu z ťažkého obdobia stalinizmu. Pozornému čitateľovi časopisu neujde ani aktivita mladej generácie nielen vo vedeckej práci, ale aj v organizácii vedeckého života. Možno tiež konštatovať, že tento trend viac-menej latentne pokračoval i v rokoch tuhej normalizácie po vstupe sovietskych vojsk do Československa. Nedocenenou zostala konferencia O perspektívach rozvoja národopisej vedy na Slovensku, ktorá sa uskutočnila v decembri roku 1968 (referáty publikované v roku 1969), kde sa sformuloval nový pohľad na úlohy slovenskej etnológie, na potrebu nového definovania kategórií ľudová kultúra a tradícia, na možnosti použitia metód iných vedných disciplín a pod.

V tomto období sa profiluje i projekt Etnografického atlasu Slovenska. Ten sa realizoval v priebehu sedemdesiatych a osemdesiatych rokov a uchránil etnografickej vede na Slovensku možnosť vykonávať skutočne objektívny výskum. Na stránkach časopisu sa postupne objavovali problémové články i informácie o postupe prác na Etnografickom atlase Slovenska ako i prvé výsledky mapového spracovania. Kolektív pracovníkov, redaktorov EAS nadviazal na tematickú koncepciu štúdiá slovenskej ľudovej kultúry a

dospel vo viacerých oblastiach k syntetickým poznatkom o jej regionálnych a interetnických súvislostiach. Dielo, ktoré uvidelo svetlo sveta v roku 1990 a 1991 bolo odmenené Národnou cenou Slovenskej republiky, patrí k najvýznamnejším výsledkom slovenskej etnológie, ktorý znesie tie najprísnejšie vedecké kritériá.

Pochopiteľne, nie je možné vymenovať všetkých autorov, čo za štyridsať rokov profilovali časopis Slovenský národopis. Boli to okrem početnej obce etnológov a folkloristov zo Slovenska, Čiech, Moravy a zo zahraničia i odborníci z oblasti histórie, jazykovedy, literárnej vedy, sociológie, psychológie, práva, filozofie a histórie umenia. To svedčí o snahe časopisu byť otvoreným voči zahraničiu a iným vedným disciplinám, čo sa v daných možnostiach darilo. Časopis otváral možnosti publikovania pre politicky postihovaných vedcov a to tak zo Slovenska ako i z Čiech. V tomto smere je zásluha redakčných rád i redaktorov evidentná a s odstupom času sa iste objektívnejšie zhodnotí.

Nárast záujmu o riešenie nových teoretických problémov a hľadanie nových pohľadov na etnologický výskum však do istej miery narušil predsavzatie o tematickej pestroste časopisu i o dodržiavaní náplne jednotlivých rubriík. Objavujú sa monotematické čísla venované výsledkom pomerne častých seminárov a konferencií alebo zhrňujúcim pohľadom na vtedajšie plánované úlohy vedeckého výskumu, ktoré boli kontrolované štátnymi inštitúciami. Tieto monotematické čísla, organizované zväčša nastupujúcou generáciou vedcov dokazujú, aké uzlové teoretické problémy od polovice šesťdesiatych rokov

boli v popredí záujmu slovenskej etnológie a folkloristiky. Po novembri 1989 sa v diskusiách čiastočne prehodnotili zámery časopisu. Zaradili sa tu profilové štúdie v angličtine, oživila sa rubrika diskusií, zaviedli sa pravidelné rozhovory so zahraničnými vedcami a pod. Zhoršenie finančnej situácie Slovenskej akadémie vied priniesli skrátenie rozsahu i obmedzenie ilustračnej zložky časopisu. Je to prechodné obdobie, ktoré vyplýva z nových foriem financovania vedy. Redakcia sa bude snažiť už v budúcom ročníku tieto nedostatky odstrániť.

Cieľom môjho príspevku je upozorniť na neodškriepiteľnú skutočnosť, že časopis Slovenský národopis bol a je základným vedeckým časopisom slovenskej etnológie, ktorého poznávací hodnota je pre poznanie kultúrneho areálu strednej a východnej Európy veľmi významná. Odráža neúprosne i rôzne peripetie slovenskej etnologickej vedy, ich pozitívne i negatívne stránky. Sme na začiatku novej etapy v práci časopisu a budeme sa snažiť zvýrazniť pozitívny vedecký program súčasnej slovenskej etnológie. Nemáme ambície hodnotiť minulosť. Chceme však o nej rozmýšľať. Štyridsať rokov nášho časopisu je na to dobrou priležitosťou.

Vďaka patrí všetkým spolupracovníkom redakcie i prispievateľom, najmä však redaktorom J. Mjartanovi, J. Podolákovi, V. Nosálovej, P. Stanovi, V. Gašparíkovej, Z. Vanovičovej a L. Chorváthovej. Osobitne dlhoročnej šéfredaktorke PhDr. Božene Filovej, CSc. za to, že časopis pretrval a výrazne prispieval k rozvoju slovenskej kultúry a vedy.

Milan Leščák

Slovenský národopis

Vydáva Národopisný ústav Slovenskej akadémie vied v Slovak Academic Press, spol. s r.o.

Ročník 40, 1992, číslo 4
Vychádza štvrťročne.

Hlavný redaktor:
PhDr. Milan Leščák, CSc.

Výkonné redaktorky:
PhDr. Lubica Chorváthová
PhDr. Zora Vanovičová

Typografia: Eva Koubeková

Redakčná rada: PhDr. Stanislav Brouček, CSc., Doc. Lubica Droppová, CSc., PhDr. Božena Filová, CSc., Doc. Emília Horváthová, DrSc., PhDr. Václav Hrníčko, PhDr. Josef Jančář, CSc., PhDr. Milan Kiripolský, PhDr. Soňa Kovačevičová, DrSc., PhDr. Eva Krekovičová, CSc., PhDr. Martin Mešša, PhDr. Ján Mjartan, DrSc., Prof. Ján Podolák, DrSc., PhDr. Zora Rusnáková, CSc., PhDr. Peter Salner, CSc., PhDr. Miroslav Válka, CSc.

Adresa redakcie: Jakubovo nám. 12, 813 64 Bratislava

Registr. č. 7091

Cena 39,- Kčs (jednotlivé číslo), celoročné predplatné 156,- Kčs.

Rozširuje, objednávky a predplatné (aj do zahraničia) prijíma Slovak Academic Press, spol. s r.o., P.O. Box 57, Nám. Slobody 6, 810 05 Bratislava

SLOVAK ETHNOLOGY

Quarterly review of Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences

Vol. 40, 1992, No 4

Editors: Milan Leščák, Lubica Chorváthová, Zora Vanovičová

Address of Editor: Jakubovo nám. 12, 813 64 Bratislava

Distributed by Slovak Academic Press, Ltd., P.O. Box 57, Nám. Slobody 6, 810 05 Bratislava

L'ETHNOLOGIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnologie de l'Académie slovaque des sciences

Année 40, 1992, No 4

Rédacteurs: Milan Leščák, Lubica Chorváthová, Zora Vanovičová

Rédaction: Jakubovo nám. 12, 813 64 Bratislava

SLOWAKISCHE ETHNOLOGIE

Zeitschrift des Ethnologischen Institutes der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Jahrgang 40, 1992, Nr.4

Redakteure: Milan Leščák, Lubica Chorváthová, Zora Vanovičová

Redaktion: Jakubovo nám. 12, 813 64 Bratislava

Cena: Kčs 39.—

MIČ 49 616